

Marija KIAUTA | BAROČNI SLOG V Nada GROŠELJ | JEZUITSKI KRONIKI

V tem prispevku poskušamo prikazati nekaj poglobitnih slogovnih značilnosti kronike jezuitskega kolegija v Ljubljani, s prevajanjem katere se prof. Marija Kiauta ukvarja že nekaj let. Gre za delo z izvirnim naslovom *Historia annua Collegii Labacensis* (okrajšano kot HACL), ki ima v rokopisu 521 strani in sega od leta 1596 – 1691. Pri pričujoči analizi gre pravzaprav za tri razdelke, ki vsi temeljijo na obdelavi primerov. Ti so vedno navedeni tako v latinščini (gre za prepis rokopisa, katerega levji delež je oskrbel mag. France Baraga, strani 138 – 163 pa p. Angel Kralj) kot v slovenskem prevodu prof. Kiautove, ki pa še ni povsem dokončen. Vsi so tudi opremljeni z letnico in s številko strani, kjer se najdejo v rokopisu.

Prvi razdelek, ki obravnava slogovne značilnosti tega besedila po smiselnih sklopih (t. j. besedni red, uporabo litot in metaforiko), se osredotoča na prvo polovico kronike, čeprav je nekaj primerov vzetih tudi s konca. Zbiranje primerov in delo sta potekala tako, da je drugopodpisana na podlagi zelo obsežnega izbora, ki ga je pripravila prevajalka, izbrala primere, ki so predstavljeni v članku, jih razdelila v skupine in analizirala. Pri izboru primerov nas je vodil kriterij literarne »posrečenosti« latinskega izvirnika, kadar pa se v prevodu pojavijo različni prevedki za isti izraz, je bil kriterij tudi pestrost pri iskanju ustreznice. Pri drugem razdelku gre za različne načine prevajanja tehničnega izraza *noster* v smislu »član naše redovne skupnosti«, tako da je bil tu kriterij le pestrost pri prevajanju omenjenega izraza. Tretji razdelek pa predstavlja neke vrste zanimivost, saj gre za seznam sinonimov v zvezi s smrtjo, ki se pojavljajo po celotnem besedilu.

1. Slogovne značilnosti

1.1. Besedni red

Najpogostejše odstopanje od nezaznamovanega latinskega besednega reda je postavljanje povedka, t. j. deležnika s sledečim pomožnim glagolom ali pa osebne oblike polnopomenskega glagola, na začetek povedi (primera 1 in 2). Najdejo pa se tudi povedi, kjer je osebek postavljen čisto

na konec (primeri 3 in 4; pri četrtem zasledimo še dodatno umetelnost, namreč oklepajoči besedni red).

- 1602, str. 38: *Perductum fuit¹ sub tectum et superstructum tecto collegium in orientali parte versus montem, ut occidentalibus tribus responderet scholarum columnis.* Kolegij je bil dozidan do strehe in prekrit s streho na vzhodni strani proti hribu, tako da je bil v isti višini z zahodnimi tremi stebri šol.
- 1610, str. 65: *Degerunt hic hoc anno 17 ex nostris ...* V tem letu nas je tukaj živelo 17 ...
- 1599, str. 18: *Cum enim lutherani apud animos suos non possent concoquere, quod praecedenti eis anno, mense Novembri suos amandavit praedicantes et scholas omnemque haeresis suae usum sustulisset, Serenissimus princeps ...* Luterani namreč v svojih srcih niso mogli prenesti, da jim je prejšnje leto v mesecu novembru njegova svetlost nadvojvoda izgnal njihove predikante, ukinil šole in vsako izvajanje njihove krive vere ...
- 1626, str. 119: *Conversacionis et doctrinae christianae solito maior hoc anno stetit manipulus.* Žetev naših pogovorov in krščanskega nauka je bila v tem letu večja kot navadno.

1.2. Litota

Uporaba litote je izredno pogosta. Največkrat ji je ostala zvesta tudi prevajalka (primeri 1–3), včasih pa se je vendarle odločila tudi za drugačno rešitev (4–7). V prvem primeru gre za direktno nadomeščanje latinskega pridevnika s slovenskim, česar je v prevodu največ. V drugem je nikalnica pri prevodu potegnjena h glagolu, tretji pa je zanimiv zato, ker gre za prevod gerundiva, ki zahteva parafrazo. Pa tudi v primerih, kjer prevajalka ni uporabila litote, se pojavijo variacije, npr. v stopnji (primeri 4–6, kjer je zaslediti upadanje v intenzivnosti izrazja). Sedmi primer je vključen zato, ker vsebuje litoto s celo frazo, kar je v tem besedilu, kjer je litota najpogosteje povezana s pridevniki, razmeroma redko.

- 1598, str. 13: *Quarta post die ... in area veteris hospitalis exhibita est pro scena Immolatio Isaac non mediocri applausu ...* Četrty dan po tem ... so študentje na dvorišču starega špitala ob nemajhnem aplavzu prikazali Žrtvovanje Izaka ...
- 1604, str. 44: *Fuit id quidem difficultatis non minimae ...* Težave pri tej stvari pa niso bile majhne ...
- 1643, str. 192: *Porro vivorum labor non contemnendis stetit Manipulis.* Nadalje naj omenim, da so imeli napori živih nezanemarljive uspehe / da so napori živih prinašali nezanemarljive snope v Gospodovo žitnico.
- 1604, str. 41–42: *Heresin expuerunt 30 et aliquot; inter quos vir nobilis ... /42/ et uxor eius, quae ... non paucis admirationem sibi vero multorum odium conflavit.* Krivi veri se jih je odpovedalo nekaj čez 30, med njimi je bil plemeniti ...

¹ Izražanje preteklega pasiva s pomočjo pasivnega deležnika in pomožnika v perfektovi osnovi je v kroniki zelo pogost pojav.

/42/ in njegova soproga, ki ... si je pridobila občudovanje prenekaterih, pa tudi sovraštvo mnogih.

- 1609, str. 62: *Heretici non pauci conversi*. Heretikov se je spreobrnilo kar precej.
- 1604, str. 46: ... *capitularium tamen aliqui ... non obscure ostenderint*. ... so pa vendar nekateri iz kapitlja jasno pokazali ...
- 1645, str. 220: ... *quod non abs re me facturum existimo* ... Mislim, da je vsekakor primerno, da to storim ...

1.3. Metafore

Zgradbi period, ki so pogosto umetelne in nabrekle, odgovarja tudi okrašen način izražanja. Metafore v tem besedilu je mogoče porazdeliti v tri glavne skupine: na klišeje ali izraze, ki so celo tako ustaljeni, da se najdejo v slovarju in jih že skoraj ne doživljamo več kot figure; metafore, ki se pojavljajo precej pogosto, in zelo izvirne ali redke metafore.

1.3.1. Klišeji in ustaljeni izrazi (gre seveda le za majhen izbor)

- 1599, str. 18: *Cum enim lutherani apud animos suos non possent concoquere, quod praecedenti eis anno, mense Novembri suos amandavit praedicantes et scholas omnemque haeresis suae usum sustulisset, Serenissimus princeps* ... Luterani namreč v svojih srcih niso mogli prenesti, da jim je prejšnje leto v mesecu novembru njegova svetlost nadvojvoda izgnal njihove predikante, ukinitel šole in vsako izvajanje njihove krive vere ...
- 1600, str. 27: *Periculum ... ei ostendunt, nec diuturnae vitae spacium superesse cum iam plenus dierum pedem unum (ut dici solet) in cymba Charonis habeat*. Prikazali so mu nevarnost ..., in da je čas življenja, ki mu preostaja, le še prav kratek, saj so se njegovi dnevi že izpolnili in je z eno nogo (kot navadno rečemo) že v Haronovem čolnu.
- 1600, str. 28: ... *omni ex parte catholicae fidei veritate circumvallatus magna animi immutatione victus tandem dedit veritati manus*. ... ga je resničnost katoliške vere povsem prevzela, velika sprememba v duši ga je premagala in končno se je predal resnici.
- 1629, str. 125: *Ex receptis in ecclesiae gremium 28 numerati* ... Tistih, ki smo jih zopet sprejeli v naročje cerkve, smo našteali 28 ...
- 1633, str. 133²: *Congregatione in fumum pene abeunte, quam procerum apellabant* ... Ko je kongregacija, ki se imenuje kongregacija odličnikov, že skoraj ugašala ...
- 1645, str. 219–20: *Ad Calcem³ Historiae libet attexere ad Posterios memoriam /220/ factionem* ... H koncu zgodovine pa bi v spomin zanamcem /220/ še rad omenil spopad ...

² *fumus* v smislu »ništrc« se najde npr. v Wiesthalerju: *omne verterat in fumum et cinerem* (Hor.) = vse je bil zapravljal, *vendere fumos / fumum* (Mart. et al.) = s praznimi obeti pitati.

³ *calx* – apnenec → z apnom označeni konec dirkališča → konec: *in calce epistulae, sermonis* Hier. (Wiesth.)

1.3.2. Pogoste metafore

Tudi te lahko razdelimo na več skupin. V prvo sodijo metafore v zvezi s poljedelstvom, v drugo izrazi, s katerimi jezuiti zmerjajo protestante in protestantizem, v tretjo zelo pogosta raba izrazov, ki pomenijo »(za)sijati« in so rabljeni v prenesenem pomenu, v četrto izraz »breme« v prenesenem pomenu, v peto konteksti, v katerih se uporablja metaforika iz vojaškega sveta, v šesto pa izraz »gostija« za zakramente.

1.3.2.1. »Poljedelske« metafore

Izredno pogosta je beseda *fructus* v prenesenem pomenu, kar je sicer že tako ustaljena figura, da bi sodila tudi v prvo skupino. Najpogostejši prevedek je sicer »sad« ali »sadovi«, najdejo pa se tudi variacije (1 – 4; tretji primer je vključen zaradi zanimive zveze *multiplex fructus*). Zasedimo tudi – prav tako ustaljeno – besedo *frux* (5), med seboj pa se prepletajo še podobe, ki vsebujejo izraze *manipulus* (6 s pomenom »peščica«, 7 – 10 v smislu »snop«, kar je treba razumeti v prenesenem pomenu – primerjaj različne prevedke), *vinea* (11, 12), *operarius* (11, 13, 14)⁴, *messis* (14, 15, 16) in *ager* (13, 17).

- 1615, str. 82: *Cum hac item novi templi occasione, inductus est novus in his partibus mos docendi catechismum in inferiore loco agendo cum hominibus, qui modus cum bonum hactenus habuerit et principium et progressum, videtur uberes ecclesiae catholicae allaturus fructus*. Dalje pa smo ob posvetitvi nove cerkve v teh krajih vpeljali novo navado poučevanja katekizma, in sicer tako, da smo se razgovarjali z ljudmi spodaj v cerkvi (ne na prižnici). Ker se je ta način dobro začel in doslej lepo napredoval, se zdi, da bo prinesel bogate darove katoliški Cerkvi.
- 1616, str. 84–85: *Conciones tam domi quam foris cum fructu habitae sunt, quarum fructus maxime ex confitentium numero enituit, qui mille et /85/ quadraginta excesserunt*. Pridige so bile uspešne doma in zunaj, njihovi sadovi so bili vidni zlasti pri številu spovedancev, ki je prekoračilo tisoč /85/ in štirideset.
- 1619, str. 90: *Fructus spiritualis multiplex hoc anno ... collectus*. V tem letu smo zbrali mnogo duhovnih sadov ...
- 1631, str. 130: *Sodalitas Assumptae Virginis ... fructum sensit non vulgarem*. Kongregacija Vnebovzete Device je ... dosegla nenavaden uspeh.
- 1621, str. 95: ... *dialogus de Adolescente commendato episcopo cuidam a S. Joanne Evangelista, et ab eodem apostolo ad frugem reducto*⁵ ... dialog o mladeniču, ki ga je sv. Janez Evangelist izročil v varstvo nekemu škofu in ... ga je isti apostol znova privedel nazaj v koristno življenje.
- 1600, str. 26: *Duo e nostris ... populum exhortant concionibus, quibus exiguus primum catholicorum manipulus dabat aures*. Dva izmed naših vzpodbujata ljudstvo ... s ... pridigama, ki jih je v začetku poslušala le peščica katoličanov.

⁴ *operarius* 1. delavec (primerjaj priliko o delavcih v vinogradu) 2. duhovnik v samostanu, ki ga porabijo za različna duhovna opravila (*Mädchen für alles*).

⁵ Običajne fraze so: *aliquem ad frugem compellere, corrigere, se ad frugem recipere* ...

- 1602, str. 35: *Horum maiores et ampliores fuissent procul dubio manipuli ...* Njihovi dosežki bi bili brez dvoma večji in obsežnejši ...
- 1602, str. 37: *His ergo ex causis tenues huius anni manipuli.* Iz teh razlogov so bili torej v tem letu uspehi manjši.
- 1626, str. 119: *Conversacionis et doctrinae christianae solito maior hoc anno stetit manipulus.* Žetev naših pogovorov in krščanskega nauka je bila v tem letu večja kot navadno.
- 1643, str. 192: *Porro vivorum labor non contemnendis stetit Manipulis.* Nadalje naj omenim, da so imeli napori živih nezanemarljive uspehe / da so napori živih prinašali nezanemarljive snope v Gospodovo žitnico.
- 1618, str. 88: *E studiosis nostris duo ... primam Deo obtulerunt hostiam, et post in vineam Domini operarii missi.* Izmed naših študentov sta dva ... darovala Bogu prvo daritev in bila nato kot delavca odposlana v Gospodov vinograd.
- 1626, str. 118: ... *huic ... successit p. Andreas Pestwarmegey, educti vero in vineam Ungaricam munus accepit gerendum p. Angelus Gosettus ...* ... temu je sledil p. Andrej Pestwarmegey ... ko pa je bil poslan v ogrski vinograd, je njegovo službo sprejel p. Angel Gozett ...
- 1604, str. 42: *Ut autem ager hic spiritualis operariorum coniunctis viribus reddetur fructuosior ...* Da bi ta duhovna njiva ob združenih močeh delavcev postala še bolj rodovitna ...
- 1608, str. 61 (tu je tudi litota: *nec deesset!*): ... *nec deesset messis maxima, si operarii tum linguae imperitia tum curis rei oeconomicae minus impedirentur.* Vsekakor bi bila žetev zelo velika, če bi delavce manj oviralo neznanje jezika in gospodarske skrbi.
- 1614, str. 78: ... *non adeo singularis animarum messis pro tunc sperabatur.* ... niso za tedaj pričakovali posebno izredne dušne žetve.
- 1644, str. 206–207: *Caeterum Minor sub Titulo Natae Reginae Angelorum Custodum ... qua matura etiamnum in pueris virtute ... robustioris disciplinae Semina ita /207/ excipit, ut insignis messis penitus subacta Carne postliminio sit speranda, per quotidiana virtutum rudimenta toti sunt in malarum inclinationum fibris evellendis, quas vel accendat iracundia, plantat Caro, rigat Superbia ...* Manjša kongregacija pod imenom rojstva Kraljice angelov varuhov ... S to krepostjo, ki je zorela že v dečkih ... je tako sprejela seme strožje vzgoje, da bodo po povratnem pravu pričakovali bogato žetev, ko bodo postali popolni gospodarji svojega telesa. Z vsakodnevno vajo kreposti si z vsem srcem prizadevajo, da iztrgajo iz sebe vsa vlakna zlih nagnjenj, ki jih bodisi podžiga jeza ali jih vsaja poželenje ali pa jim priliva ošabnost.
- 1621, str. 94: *Reliqui qui hoc anno Labaci et Pletriae vixerunt, quam strenue laboraverint in agro Dominico, quosve fructus retulerint, notatum est in Annuis anni.* Glede ostalih, ki so v tem letu živeli v Ljubljani in Pleterjah, je bilo popisano v letnih poročilih, kako marljivo so delali na Gospodovi njivi in kakšne sadowe so doprinesli. /Kako pa so ostali, ki so v tem letu živeli v Ljubljani in Pleterjah, marljivo delali na njivi Gospodovi in kakšne sadowe so doprinesli, je bilo popisano v letnih poročilih./

1.3.2.2. Protestantizem

Kot bi lahko pričakovali, ti izrazi niso posebno laskavi. V glavnem gre za dvoje ustaljenih poimenovanj – za protestantizem kot gibanje se uporablja beseda »kuga« (1, 2), za protestante pa »volkovi« (3, 4) oziroma izrazi, ki spominjajo na to podobo, denimo »žrelo« (4, 5).

- 1596, str. 2: *Labaci primariam ea lues fixerat sedem. ... Serpebat lues haec pestifera hinc in Croatiam ...* Ta kuga [luteranstvo] se je najprej utrdila v Ljubljani. ... Ta pogubna kuga se je odtod širila na Hrvaško ...
- 1596, str. 3: *Grassabatur vero haec pestis impune.* In ta kuga [luteranstvo] se je širila nekaznovano ...
- 1600, str. 27: *Quare visum fuit iudici provinciae committere, ut delitescentes in latebris visos et lupos praedicantes disquireret ...* Zato je deželni sodnik sklenil, da bo tiste, ki jih bodo odkrili v skrivališčih, in predikantske volkove podvrgel preiskavi ...
- 1598, str. 14–15: *Parochia S. Cantiani cum octo subiectis ecclesiis e lu-/15/porum faucibus est erepta.* Župnijo sv. Kancijana z osmerimi podrejenimi cerkvami smo iztrgali iz /15/ volčjega žrela [luteranskega].
- 1631, str. 129: ... *quinque e Lutheri faucibus erepti.* ... pet smo jih iztrgali Lutrovemu žrelu.

1.3.2.3. Izrazi, ki pomenijo »zasijati«

Najpogostejši je glagol (*e*)nitere (primerjaj različne prevedke v 1 – 4), naveden pa je tudi en primer z glagolom *elucescere* (5). V besedilu se najdejo še drugi glagoli kot *excellere* ali pa daljši izrazi, kakršne lahko opazimo tudi v spodnjih primerih.

- 1600, str. 29: ... *benevolentia, quae non solum nituit ... sed ... reddita est illustrior.* ... dobrotelost ..., ki ni blestela le zaradi ..., temveč se je še sijajneje izkazala ...
- 1616, str. 83: *Pietate singulariter hoc anno enituerunt sodales Mariani, qui quidem toto quadragesimali tempore ieiuniis, ciliciis et disciplinis sponte assumptis in se saevierunt, maxime tamen in hebdomada Christo patienti consecrata, cum aliis in processione publica insignem pii ardoris facem praetulerunt.* Prav posebno so se v tem letu odlikovali marijanski sodali, ki so se v vsem štiridesetdnevem postnem času prostovoljno mrtvičili s postom, spokornimi pasovi in z bičanjem, zlasti v tednu, posvečenem Kristusovemu trpljenju, ko so drugim v javni procesiji svetili s čudovito plamenico pobožne gorečnosti.
- 1618, str. 88: *Enituit divina erga nos providentia in custodia praedii nostri quod omnino a militibus intactum permansit, licet multi vicini rapaces eorum dextras efugere nequerint. Čudovito se je izkazala božja previdnost do nas pri varstvu našega posestva, ki se ga vojaki niso popolnoma nič dotaknili, čeprav mnogi sosedje niso mogli ubežati njihovim grabežljivim rokam.*
- 1644, str. 205: *Solemnitas ad exitum anni in ipso Immacul. Conceptionis festo enituit ...* Slovesnost ob koncu leta, na sam praznik Brezmadežnega Spočetja, je bila sijajna.

- 1622, str. 102: *In hac solennitate eluxit magistratus Labacensis, eorumque capitis (vice-/103/domini ...) amor .... erga Societatem quam maxime ...* Pri tej slovesnosti se je sijajno izkazal ljubljanski magistrat, kar najbolj pa naklonjenost njegovega vladarja vicedoma ... do Družbe ...

1.3.2.4. »Breme«

- 1616, str. 85 – v pomenu »greh«: *Duae personae nobiles una cum peccatorum sarcina, qua premebantur, gravissimum haereseos onus apud nostros deposuerunt.* Dva plemiča sta hkrati s tovorom grehov, ki ju je težil, odložila pri naših tudi silno težko breme krive vere.
- 1622, str. 101 – v pomenu »odgovornost«. Izraz se večkrat pojavi v obeh pomenih: ... *pater rector Christophorus Dombrinus ... sarcinam rectoratus in patris Alberti Ocickii humeros coniecit ...* ... je p. rektor Krištof Dombrin ... preložil breme rektorata na ramena patra Alberta Ocickyja ...

1.3.2.5. Vojaška metaforika

Poleg »poljedelske« metaforike je najbrž najbolj razširjena vojaška. Uporablja se predvsem v petih kontekstih: kadar gre za prepričevanje ljudi, bodisi da to počno jezuiti sami (1, 2) ali pa njihovi nasprotniki (3); v zvezi z napadom bolezni (4); redno v zvezi s poslednjimi zakramenti in nasploh pripravo na smrt (*sacramentis munitus, rite accinctus* ipd. – za primere glej tretji razdelek o smrti ter primer 5), pa tudi, kadar hoče pisec izraziti nek napor (6). Zanimivo je, da se je za »novicijat« udomačil izraz *tyrocinium* in da je enkrat za redovno hišo uporabljen izraz *castra* (7).

- 1628, str. 123: *Matrona nobilis annorum prope 70 inveteratae scilicet perfidiae post diversa diversorum conamina nostro tandem victas manus dedit.* Plemenito, približno sedemdesetletno gospo, katere odpadništvo je bilo vsekakor že zakoreninjeno, je končno premagalo vsakovrstno naporno prepričevanje našega sobrata.
- 1630, str. 129: *Expugnata nobilis Hera in arce quadam, sponte tradito Luthero.* V nekem gradu smo pridobili plemenito gospo, ki je svojevoljno zapustila Luthera.
- 1643, str. 200: ... *Hic omnes Arietes expediti, machinae, Scalaeque adhibitae, ut pertunderent optimi Adolescentis pectus Deo suo probe munitum. Tu so uporabili vsa sredstva kot ovne, napadalne stroje in lestve,* da bi temu tako plemenitemu mladeniču strli odpor srca, ki je bilo krepko utrjeno v svojem Bogu.
– 1643, str. 201: ... *cum vero surdo caneretur fabula, aliae successere Machinae ...* Ko pa je vse njihovo prigovarjanje zadelo na gluha ušesa, so uporabili druga sredstva.
– 1643, str. 201: ... *hanc animi obsidionem trimestri toleravit fortiter ...* ... tri mesece je tako pogumno prenašal vse obleganje ...
- 1643, str. 192: ... *ubi autem Morbis agmine invadentibus, membra nativus calor destituit ...* Ko pa so navalile bolezni v celi četi, se je telo nenaravno ohladilo ...

- 1643, str. 192: *Orationi sese, Patientiae, Deique voluntati ex asse dedicavit, quibus veluti quadam Panoplia instructus secure supremum mortis ictum expectavit & vero viriliter excepit 12 octobris.* Tedaj se je predal molitvi in potrpežljivosti in se popolnoma izročil božji volji. S temi krepostmi je kot vojak, oborožen v polni bojni opremi, neustrašeno pričakoval zadnji smrtni udarec in ga res možato sprejel 12. oktobra.
- 1625, str. 115: *Quinam in scholastica arena desudarint, anno superiore conscriptum.* Kateri pa so se trudili v sholastični areni, je popisano v prejšnjem letu.
- 1625, str. 117: *Parthenia studiosorum sodalitas, veterem in pietate tenuit modum. Unum Societati, tres divo Brunoni, duos S. Bernardo e castris suis submisit.* Marijina dijaška kongregacija je ohranila staro pobožnost. Enega člana iz svojega tabora je poslala Družbi, tri svetemu Brunu, dva svetemu Bernardu.

1.3.2.6. Izrazi s pomenom »gostija« za zakramente

- 1616, str. 83: *Civis quidem ... haeresim, quam occulte fovebat, detestatus, facta totius vitae exhomologesi, et pronunciata (in catholicorum aedificatione) professione fidei, divino epulo est refectus.* Neki meščan ... Ko se je odvrnil od krive vere, ki jo je skrivaj gojil, opravil življenjsko spoved in izpovedal vero v katoliškem obrazcu, se je okrepečal tudi z nebeško gostijo.
- 1651, str. 265: ... *quo tempore septendecim millia et nongentos epulo sacro refecimus* ... V tem času smo s sveto Večerjo okrepečali 17 900 vernikov ...
- 1682, str. 462: ... *fuerunt quoque, qui exonerata apud nostros conscientia in aliis subinde ecclesiis sacro edulo refecti sunt.* ... bili so tudi taki, ki so si bili pri naših razbremenili vest, s sveto hrano pa so se nato okrepečali v drugih cerkvah.
- 1682, str. 465: *In Pletriacensi residentiae templo ... eucharisticae mensae accubuerunt quatuor millia.* V cerkvi pleterske redovne hiše ... je pokleknilo štiri tisoč vernikov k evharistični mizi.

1.3.3. Izvirni, ekstravaganтни in redki izrazi (seveda gre le za izbor)

- 1600, str. 26: *Nobilis quidam vir primarius ... haeticorum sacra anchora, non exiguo quidem nostrorum labore ... fidem catholicam amplexus est, qui paulo post ... immortalitatis pharmaco provisus desiit esse in humanis ...* Tako se je neki ugleden plemič ... sveto upanje heretikov, ob nemajhnem trudu naših oklenil katoliške vere ... Malo za tem pa je zapustil zemeljsko življenje ... previden z zdravilom nesmrtnosti.
- 1600, str. 27: *Dum Graecii res agitur et nonnulla temporis inter capedinem rei instructio sibi vendicat ...* Medtem ko so o tem razpravljali v Gradcu in v skodelici časa marsikaj izvedeli ...
- 1607, str. 54: *Fuit admiranda in virgine castimoniae laus et constantia, qua sive Josephos sive Susanas retulit.* Občudovanja vredna je bila hvala in stanovitnost device, ki je z njo poustvarila Jožefe in Suzane.
- 1607, str. 54: *Invidebat virgini impura mulier nitorem pudicitiae, scilicet laesur sceleratae conscientiae oculus perstringentem candidissimae innocentiae lucem ferre non poterat.* Nečista žena je zavidala devici sijaj čistosti, pokvarjeno oko zločinske vesti seveda ni moglo prenašati blesteče luči najsvetlejše nedolžnosti.

- 1622, str. 103 – tu ne gre za metaforo, temveč za anaforo: *Fuit itaque eo die Labaci magnus apparatus, magna laetitia, magnus hominum concursus, magnus triumphus ...* In tako je bilo onega dne v Ljubljani veliko sijaja, veliko veselja, velike množice ljudi in veliko slavlje ...
- 1626, str. 119 – metafora o Vulkanu ni nič posebnega, pač pa je zanimiva zvočna figura pri prislovih: *Nam pagus quidam, diem nomini eius⁶ dicatum nolens habere sacrum, tristem habere miser coactus fuit incendio exorto mirabiliter et miserabiliter quinque domibus Vulcano sacratis et absumptis.* Kajti neka vas, ki ni hotela, da bi bil njegovemu imenu določeni dan posvečen, ga je morala nesrečnica doživeti kot bridkega, ker je nastali požar prečudno bedno žrtvoval Vulkanu pet domov in jih uničil.
- 1631, str. 127: *Accessere ordinariis isthic nostris degentibus sub anni umbilicum⁷ quaterni e Rheno advenae quos Balthicus ensis in has oras excusserat ...* Našim, ki so navadno živeli tukaj, so se sredi leta pridružili štirje tujci od Rena, ki jih je bil baltski meč izgnal /vrgel/ v te dežele.
- 1642, str. 181: *Minor Angelorum Reginae veluti huic onerariae adiuncta Cymba etiam de longe suum portavit panem,⁸ veraeque virtutis pabulum, dum incenso studio frequentandae Eucharistiae invigilat ...* Manjša kongregacija Kraljice angelov, priključena kot čoln na to tovorno ladjo [t.j. na kongregacijo za odrasle], je prav tako od daleč prinašala svoj kruh in hrano resnične kreposti, ko je bdela z gorečo vnemo nad praznovanjem Evharistije.
- 1685, str. 482 – etimološka figura: *... celsissimus ordinarius sicut et idem dominica infra octavam Corporis Christi ... latentem sub specie panis Deum inter aestivos calores maiori pietatis aestu circumtulit. ...* prevzvišeni ordinarij. Prav tako je nosil pod podobo kruha skritega Boga v žaru poletja in s še večjim žarom pobožnosti na nedeljo med osmino Telesa Kristusovega ...

2. Prevajanje izraza *noster* v smislu »član naše redovne skupnosti«

Pri prevajanju tega izraza nastopijo določene težave. Ker gre za povsem uveljavljen termin, ki se v kroniki ves čas ponavlja, bi ga bilo priporočljivo čim bolj točno obdržati tudi v prevodu, da se s tem poustvari neposredna domačnost, s katero je jezuitski kronist pisal o »svojih«. Prevedek »naši« (v množini) je tudi v slovenščini povsem sprejemljiv za označevanje pripadnikov iste skupnosti, zato ga je prevajalka največkrat uporabila, čeprav je moč zaslediti tudi variacije (primeri 1 – 3). Težava pa se pojavi pri ednini, saj ob besedi »naš« v slovenščini pomislimo kvečjemu na družin-

⁶ Mišljen je sv. Ignacij.

⁷ *umbilicus*: v smislu »sredina« se najde v slovarju (Georges), a navadno bolj geografsko (Cic.: *Siciliae*, Liv.: *Graeciae*), le pri Plavtu časovno: *dies ad umbilicum est mortuus*.

⁸ Metafora je očitno vzeta iz »Pohvale vrli ženi« v Prg 31,14: *Facta est quasi navis institoris, / de longe portans panem suum* (»Je kakor trgovčeva ladja, / od daleč prinaša svoj kruh«).

skega člana («naš je šel po mleko»), ne pa na pripadnika iste skupnosti. Zato je tu prevajalka iskala različne rešitve (primeri 4 – 8).

- 1608, str. 56: *Qui praeterito etiam hoc anno nostrorum numerus fuit Labaci*. Število naših v Ljubljani je bilo v tem letu enako kot v preteklem.
- 1610, str. 65: *Degerunt hic hoc anno 17 ex nostris ...* V tem letu nas je tukaj živelo 17 ...
- 1646, str. 229: ... *Nostris praesentibus, accepta prius delictorum absoluteione extinctus est*. Umrli je ob navzočnosti naše družine, potem ko je še prejel odvezo vseh grehov.
- 1628, str. 123: *Matrona nobilis annorum prope 70 inveteratae scilicet perfidiae post diversa diversorum conamina nostro tandem victas manus dedit*. Plemenito, približno sedemdesetletno gospo, katere odpadništvo je bilo vsekakor že zakoninjeno, je končno premagalo vsakovrstno naporno prepričevanje našega sobrata.
- 1630, str. 126–127: *Puella assueverat falsis Demonis praestigiis, qui se in Angelum transformaverat, ... /127/ ..., cum iam diutius deluderetur, delatus eo noster puellam vidit spuere delusorii in faciem praecepit ...* Neka deklica se je navadila na varljiva slepila Demona, ki se je bil spremenil v Angela. ... Ko jo je že predolgo varal, smo tja poslali enega naših. Videl je deklico, ji velel, naj pljune varljivcu v obraz ...
- 1641, str. 176: *Suasu Nostrum in gratiam cum Coniuge rediit, Vir feminae restitutus, quem fuerat ementita*. Na nasvet našega očeta pa se je spravila s soprogom. Zena je zopet prejela moža, ki se mu je bila izneverila.
- 1641, str. 176: *Adfuit Noster, & ad Sanctorum auxilia conversus, preces /177/ circumstantibus indicit ...* Prišel je naš pater, ki se je obrnil za pomoč k svetnikom, ukazal okoli stoječim prošnje molitve ...
- 1643, str. 192: *Hollandus Juvenis ... Fidei pene incertus, tandem apud nos lecto affixus, a Nostris deprehensus frequentiore congressu, manus dedit*. ... holandski mladenič ... Ko pa je ... bila njegova vera precej omahljiva, je končno obležal pri nas, priklenjen na bolniško posteljo. Eden naših patrov ga je spoznal, večkrat obiskal in tako se je podal.

3. Smrt in umiranje

Posebno poglavje pri baročni raznolikosti jezika predstavlja paleta izrazov ali celih opisov, povezanih z umiranjem in smrtjo. Priložnosti zanje je precej, saj kronist vsako leto zabeleži, kateri redovniki so umrli, pogosto pa doda še podroben opis njihovih bolezni in agonije, da bi poudaril njihovo zasluženje. Ta prispevek se sicer osredotoča na posamične izraze, ker pa taki ekskurzi s svojim patosom, dolžino povedi in podobnim zelo dobro ponazarjajo nabrekli slog tiste dobe, smo vključili tudi nekaj daljših primerov, čeprav jih pri štetju nismo upoštevali (razen v kolikor so vsebovali posamezne izraze za smrt). V nasprotju z zgornjim izborom primerov, ki je

osredotočen na prvo polovico rokopisa, predstavljajo sledeči primeri pre-
rez skozi celotno besedilo. Naš cilj je bil podati vse različne izraze, ki so se
pojavi, tudi če so te razlike le malenkostne variacije, ki se najdejo denimo
pri *pie obiit* in *pietissime obiit*, pri dodatku prislova k določenemu glagolu
(*obiit*, *pie obiit*) ali pri rabi glagola v aktivu ali pasivu (*extulimus*, *elati*). Izogi-
bati pa smo se poskušali dobesednemu ponavljanju. Povsem natančno šte-
vilo takšnih izrazov je težko določiti, vendar se giblje nekako okrog 123 (to
število je nekoliko večje od števila zaključenih citatov, saj se lahko v istem
odlomku ali povedi pojavi več izrazov).

Če pogledamo same izraze, vidimo, da jih je mogoče obravnavati po-
dobno kot primere literarnega izražanja v prvem razdelku. Variirajo na-
mreč od zelo običajnih (*mortuus est*, *obiit*, *decessit e vita*) do naravnost poe-
tičnih primerov uporabe besednih iger (take primere smo posebej označi-
li), izluščiti pa se da tudi nekaj tematskih skupin: nekdo je zaspal (v Gospo-
du), dosegel je večni mir, nagrado ali večnost, izročil je dušo Stvarniku ali
bil prepisan v nebo; nekoga so pokopali ali ga je poklical Bog, ubila ga je
določena bolezen, dan ali mesec, ugrabila ga je smrt ali pa je smrt zmanj-
šala število sobratov. Pogosta je tudi misel, da so nekoga pogrešili oziroma
da so ga (po smrti) močno pogrešali; ta izraz lahko pomeni že sam po sebi,
da je določena oseba umrla – tako v povedi *E Sacerdotibus nobis et externis
desiderium Sui reliquit ...* (1648, str. 240), ki spodaj ni navedena –, ali pa
spremlja »glavni« opis smrti, kot denimo v primeru na strani 149, kjer služi
kot dodatek k *transiens*. Kar se tiče izrazja, pride v zvezi z opisi smrti do
veljave tudi ustaljena metaforika, ki povezuje poslednje zakramente in smrt-
ni boj z vojaškim svetom. Najpogostejša izraza sta *Sacramentis munitus* in
lucta; najdejo se tudi drugi, a večinoma gre za isto področje (*accinctus ali
agon*).

- 1599, str. 23: *Mortuus est primo ... dominus Paulus Gotscheuerus ... Najprej je
umrl ...* gospod Pavel Gottscheuer /Hočevar/ ...
- 1600, str. 26: *Nobilis quidam vir primarius ... non exiguo quidem nostrorum labore
... fidem catholicam amplexus est, qui paulo post ... immortalitatis pharmaco provi-
sus desiit esse in humanis ...* Tako se je neki ugleden plemič ... ob nemajhnem
trudu naših oklenil katoliške vere ... Malo za tem pa je zapustil zemeljsko
življenje ... previden z zdravilom nesmrtnosti.
- 1601, str. 31: *Hic ... sex hic septimanas ubi exegisset, continuae febris ardore correptus,
quinta Septembris piissime obdormivit in Domino ...* Ko je tukaj preživel šest
tednov, ga je napadla stalna visoka vročina in petega dne v septembru je
zelo pobožno zaspal v Gospodu.
- 1601, str. 31: *Hoc anno pene ex nostris nemo, aut febrium aut alterius morbi vi
tactus abiit.* V tem letu ni nihče drug izmed naših odšel / umrl zaradi mrzli-
ce ali kake druge bolezni.
- 1602, str. 37: *... nobilis quidam ... perceptis omnibus ecclesiae sacramentis pie obiit.
... neki plemič ...* Prejel je vse zakramente cerkve in pobožno umrl.

- 1614, str. 78: *Tertius qui in Collegio hoc anno e vita discessit, fuit p. Eusctachius Tunzlerus ...* Tretji, ki je v kolegiju umrl v tem letu, je bil ... pater Evstahij Tunzler.
- 1614, str. 78: ... *semper tamen se minus recte valere querebatur, donec maligna febris correptus, ultimum 26. Junii diem clausit.* ... je vendar vedno tožil, da se ne počuti dobro, dokler ga ni napadla zločesta vročica, in 26. junija je zaključil svoj poslednji dan.
- 1619, str. 90: *Sepultus est p. Gregorius Joannes ... Sepulta etiam est hoc anno ... uxor Domini Bernardi Barbo ... Pokopali smo p. Gregorja Janeza ...* V tem letu smo položili k počitku ... soprogo gospoda Bernardina Barba ...
- 1622, str. 98: *Circa finem Aprilis pie obiit in Domino Jacobus Bassa ...* Proti koncu aprila je pobožno v Gospodu umrl Jakob Bassa ...
- 1624, str. 112: *Decessit e vita p. Paulus Rectius, coadiutor formatus spiritualis ...* Umrl je p. Pavel Rekcij, duhovni pomočnik z zaobljubami ...
- 1627, str. 121: *Elati duo: prior p. Julius Nidhardus (ali Naidhardus), coadiutor [spiritualis] formatus, qui annos natus 55 ... 12. Januarii – vixit ... Posterior fuit Fridericus Cramer ...* K počitku smo odnesli dva, prvega p. Julija Naidharda, ki je bil duhovni pomočnik /spiritual/ z zaobljubo. Umrl je 12. januarja star 55 let ... Naslednji je bil Friderik Cramer ...
- 1630, str. 128: *Occubuit p. Joannes Pletsko lenta hectica expeditus, Labacensis ...* Umrl je Ljubljčan p. Janez Pleško, ki ga je umorila dolgotrajna vročinska bolezen.
- 1631, str. 129: *Obiit in Domino frater coadiutor Balthasar Jacobus ...* V Gospodu je umrl brat pomočnik Boltežar Jakob ...
- 1634, str. 137: *A laboribus ad quietem evocatus est Gasparus Schaunik, coadiutor gradu temporalis, oeconomiae vir peritus. ... Catharro extinctus raro patientiae exemplo.* Od naporov k počitku je bil poklican Gašper Šaunik, časní pomočnik z zaobljubami, mož, zelo spreten v gospodarstvu. ... Vzrok smrti je bil katar; v bolečinah je nudil redkega pogleda potrpežljivosti.
- 1636, str. 144 – morda gre tudi za figuro, namreč za namerno ponovitev besede *finem. Demum sub anni finem, vivendi finem fecit P. Philippus Bivinar ...* Naposled je proti koncu leta sklenil življenje pater Filip Bivinar ...
- 1637, str. 146 – morda etimološka figura (*rupta, rupit*): *E 23 Sociis, quos hic annus habuit, morte sublatus est P. Mathias Reischer, cuius post diutinam hectica, rupta in interioribus vena continuato Sanguinis fluxu fila rupit.* Izmed 23 članov, kar jih je bilo v tem letu, nam je vzela smrt p. Matija Reischerja, ki mu je po dolgotrajni vročinski bolezni v notranjosti počila žila in mu tako z nepretrgano krvavitvijo pretrgala nit življenja.
- 1638, str. 148: *Desideratus e numero Sociorum 27 Ultricus Winterfues ...* Iz števila 27 članov smo izgubili Ulrika Winterfuesa ...
- 1638, str. 149: ... *tandem sanguinis fluxu, & crudioris Stomachi Sacramentis omnibus munitus, transiens sui reliquit desiderium ...* Končno je odšel v onostransko življenje, ko se mu je izlila kri iz bolnega želodca. Prejel je vso pomoč zakramentov, mi pa ga zelo pogrešamo.

- 1640, str. 158: *Irrevocabile porro decretum moriendi hoc anno exolvere Patres bini* ... Potem sta še v tem letu izpolnila nepreklicni smrtni dekret dva patra.
- 1640, str. 159: *Is ... emeritus omni virtutum exemplo, tandem Catarho suffocatus, ad requiem transiuit.* [Po nekaj letih] ... je zgladen v vseh krepostih končno podlegel katarju in odšel v večni mir.
- 1640, str. 164: *Catarrho tandem ... praefocatus ... in caelum, ut speramus, abiit.* Končno ga je zadušil katar ... in ... je odšel, kot upamo, v nebo.
- 1641, str. 172: ... *verum cum & hic adversa conflictaretur valetudine, coactus est mutare locum, & Clagenfurtum ire, ubi etiam diem clausit paulo post.* Ko pa je tudi njemu opešalo zdravje, je moral zamenjati kraj in oditi v Celovec, tam pa je kmalu za tem zaključil svoje življenje.
- 1642, str. 178–179: ... *Crallius ... /179/ viribus defectus Pletriam migrare iussus, ubi etiam vitam finivit.* Kralj (Krallius) ... je moral oditi zaradi oslabeledosti v Pleterje, kjer je tudi zaključil svoje življenje.
- 1643, str. 188 – 89 – prisotna je tudi besedna igra: *Et quidem hi locum, isti vitam cum morte commutarunt. Qui: Primum extulimus /189/ Jacobum Scribam ...* In tako so ti zamenjali kraj, oni pa življenje s smrtjo. – Prvega smo pokopali Jakoba Skribo ...
- 1643, str. 189 – prisotna je tudi besedna igra: ... *exhaustisque ab Hectica vitalibus in Patria, ubi primum, diem etiam vidit extremum* 26. Jan. ... ko je vročina izčrpala njegove življenjske sile, je v rojstnem kraju, kjer je bil ugledal svoj prvi dan, videl tudi poslednjega, 26. januarja.
- 1643, str. 189: *Secundus fuit Charissimus Fr. Noster ..., qui annis, laboribusque confectus quieti tandem restitutus est, ut speramus sempiternae* 20. Aug. Pletrie ... Drugi je bil naš predragi brat ..., ki je, oslabeled z leti in naporji, končno našel svoj večni mir, kakor upamo, 20. avgusta v Pleterjah.
- 1643, str. 191: *Secutus hunc ... ad aeternitatem Georgius Resl ...* Temu je ... sledil v večnost Jurij Reselj ...
- 1643, str. 192 – prisotne so podobe iz vojaškega življenja: *Orationi sese, Patientiae, Deique voluntati ex asse dedicavit, quibus veluti quadam Panoplia instructus secure supremum mortis ictum expectavit & vero viriliter excepit* 12 octobris. Tedaj se je predal molitvi in potrpežljivosti in se popolnoma izročil božji volji. S temi krepostmi je kot vojak, oborožen v polni bojni opremi, neustrašeno pričakoval zadnji smrtni udarec in ga res možato sprejel 12. oktobra.
- 1645, str. 211: *Horum e coetu in alteram vitam sublati tres. Primus diem obiit* P. Joannes Strobl, *cuius morbi initia erant lenta Febricula nihil fatale pollicita, sed sensim subsequente vomitu frequentato, copiosoque in morbum incurabilem, volvulum Medicis dictum deflexit, qui ei post duarum septimanarum decubitum supremus fuit.* Iz tega zбора so odšli v drugo življenje trije: prvi je umrl p. Janez Strobl. Njegova bolezen se je začela z rahlo mrzlico, ki ni bila videti usodna, toda polagoma je sledilo pogosto, silovito bruhanje, ki se je obrnilo v neozdravljivo bolezen, ki jo zdravniki imenujejo volvulus, zasuk črevesja. Po dveh tednih mu je povzročila smrt.
- 1645, str. 212: *Hunc subsecutus Franc. Posareli, cui negotiorum causa ad nos*

- delato, omnium Saeculorum mors occurrit.* Temu je sledil Franc. Posarelli, ki je bil k nam poslan zaradi poslov. Tu pa ga je, kot vse zemljane, zatekla smrt.
- 1645, str. 213: *Tandem ad Autumni umbilicum Creatori suo spiritum reddidit 5. Octob. P. Franc Magerle ...* Naposled je proti sredini jeseni, 5. oktobra, Stvarniku izročil svojo dušo p. Franc. Magerle ...
  - 1645, str. 214: *Morbum sustinuit viriliter ... intra secundam noctis horam, vitae summam manum imposuit.* Bolezen je prenašal možato in ... je med drugo nočno uro dokončal svoje življenje ...
  - 1646, str. 227: ... *Sacramentis omnibus Ecclesiae munitus ... placidissime expiravit.* Okrepčan z vsemi cerkvenimi zakramenti je prav mirno izdihnil ...
  - 1646, str. 229: ... *Nostris praesentibus, accepta prius delictorum absoluteione extinctus est.* Umril je ob navzočnosti naše družine, potem ko je še prejel odvezo vseh grehov.
  - 1648, str. 239: *E quibus 22. Sept. Ad Beatam quietem transit Casparus Sholl, Nativitate Suevus.* Od teh je 22. septembra prešel v blaženi mir Gašper Scholl, švabske narodnosti ...
  - 1648, str. 240: *Hunc diuturnioris infirmitatis purgatorio renovatus ad Supernum Solatium subsecutus est P. Andreas Sherounik, Carniolus.* Temu je sledil k višnji tolajzbi, očiščen z vicami dolgotrajne bolezni, Kranjec Andrej Žirovnik.
  - 1649, str. 245: *Reliquit sui nobis desiderium ... p. Andreas Kolperger ..., qui post adeptum gradum virtutis ac perfectionem aetatis, transit ad praemia laborum.* Z žalostjo smo pogrešili ... p. Andreja Kolpergerja ..., ki je odšel po plačilo za svoje napore, potem ko je dosegel visoko stopnjo kreposti in polno starost.
  - 1650, str. 253: *E Collegio neminem sibi mors vendicavit.* Smrt ni doletela nikogar iz kolegija, ...
  - 1650, str. 253: *Pletriam bini ad caelos, ut speramus, translati evacuarunt.* ... Pleterje pa sta zapustila dva, ki sta odšla, kot upamo, v nebesa.
  - 1650, str. 254 – 255: *30. Octobris cholicis doloribus et hypochondriaco arsu expeditus, omnibus sacramentis bene provisus non sine de/255/fectuum suorum deprecatione pie in Domino obdormivit.* 30. oktobra je bil rešen količnih bolečin in hipohondrične vročine in je lepo previden z vsemi zakramenti, ko je po /255/ prosil za odpuščanje svojih pogrškov, pobožno zaspal v Gospodu.
  - 1651, str. 264: *Caelo transcripsimus ... fratrem Joannem Zehetner ...* Nebu pa smo prepisali brata Janeza Zehetnerja ...
  - 1651, str. 265: ... *calidae febres intervenerunt, quarum cum vis acrior esset remediis decimo exinde die morti concessit.* ... je posegla vmes vročinska bolezen. Ker je bila njena sila močnejša od zdravil, je deseti dan klonil pred smrtjo.
  - 1656, str. 304: *E toto hoc numero desiderati tres. Beatioris vitae praemium, ut speramus, sunt assecuti sacerdotes bini, tertius coadiutor.* Iz vsega tega števila so trije, ki smo jih izgubili, dosegli, kakor upamo, nagrado srečnejšega življenja, dva duhovnika, tretji pa je bil pomočnik.
  - 1656, str. 304: ... *evocatus enim ad infirmum, febres domum retulit, quae frustra medici diligentia illum intra octiduum extinxerunt cum maximo et nostrorum et externorum dolore.* Ko so ga namreč poklicali k bolniku, je prinesel domov

vročino, ki mu je, ne da bi mu mogel zdravnik pomagati, v osmih dneh ugasila luč življenja, nam in zunanjim v največjo žalost.

- 1656, str. 305: ... *13. Martii vitae statione, munitus omnibus sacramentis, cessit ...* ... je ... odšel s svojega življenjskega postajališča 13. marca okrepcan z vsemi zakramenti ...
- 1656, str. 306 – prisotna je neke vrste besedna igra (*sanguinem ... spiritus subsequutus*): ... *sanguinem coepit eiicere ... Sanguinem post dies aliquot spiritus subsequutus, quem ut speramus innocentem Creatori suo tradidit ...* ... je začel bruhati kri ... Cez nekaj dni po izlitju krvi je zapustil telo tudi duh, ki ga je, kot upamo, nedolžnega vrnil svojemu Stvarniku ...
- 1657, str. 310 – besedna igra (*natali – fatali*): *Undeni reliqui cum residentiae domesticae rei curatores, unius Andreae Turk funere imminuti in decadem recidere. Extulimus hunc Labaci loco eodem et natali ibi et fatali, postquam diem supremum habuisset duodecimum februarii ...* Ostali enajsteri so bili gospodarski pomočniki v redovni hiši. Njihovo število je smrt enega, in sicer Andreja Turka, zmanjšala na desetorico. Pokopali smo ga v Ljubljani, ki je bila njegov rojstni in smrtni kraj. Njegov poslednji dan je bil dvanajsti februar ...
- 1660, str. 327: *Baptizata in lecto ob fatalem aegritudinem eodemque die pientissime obiit.* Zaradi smrtno nevarne bolezni je prejela sveti krst v postelji in je še isti dan umrla, vsa vdana v globoki pobožnosti.
- 1661, str. 331: ... *tandem aetate gravis et viribus fractus, sacramentis omnibus munitus, placide decessit ...* ... končno pa je mirno umrl, opešan od bremen starosti, okrepcan z vsemi zakramenti.
- 1662, str. 341: ... *biduo post Creatori suo pie animam edidit.* Dva dni nato je s pobožnim srcem izročila dušo svojemu Stvarniku.
- 1664, str. 351: *Bilis atrae atrocissimis convulsionibus conflictatus ritumque sacramentis omnibus ad extremam luctam conductus pientissime in Domino obdormivit.* Izmučen od strašnih krčev črnega žolča in pripravljen z obredom vseh zakramentov za poslednji boj je pobožno zaspal v Gospodu.
- 1664, str. 351: ... *tamen confessione sacramentali oleoque sacro delibutus ... itatis⁹ melioris vias ingressus est.* ... vendar pa je še opravil zakramentalno spoved in prejel sveto olje in tako nastopil pot v boljšo večnost / boljše življenje.
- 1665, str. 361: *Inter quae vigil semper Domini sui servus adventum eiusdem praevia animae suae per Sacramenta Ecclesiae compartitione praestolans sacram Christi imaginem, coronam Virginis et Regulas Societatis ad imitationem innocentissimi [Joannis] Berchmanns (quem singulari amore sequebatur) ardentissimis suspiriis complexatus placidissime in Domino obdormivit.* Med tem je vedno čuječi služabnik svojega Gospoda pričakoval njegov prihod tako, da je v svoje srce prej prejel zakramente Cerkev in z gorečimi vzdihmi oklepal sveto podobo Kristusovo, rožni venec Device in Pravilo Družbe, po zgledu čudovito nedolžnega [Janeza] Berchmanna, ki ga je posnemal z izredno ljubeznijo, in tako blaženo zaspal v Gospodu.
- 1666, str. 367: *Huic numero subtraxit mors fatalis servos Dei pios ...* Temu številu je usodna smrt iztrgala pobožne služabnike božje ...

⁹ Rokopis nečitljiv: morda aeternitatis ali aevitatis.

- 1666, str. 368: *Alterum lenta tabe hectices ... mors proripuit*. Drugega ... je ugrabila smrt s počasnim hiranjem z vročino ...
- 1666, str. 368 – uporabljena je podoba, ki je v skladu s pokojnikovim življenjskim delom: *Tertium mors subtraxit 23. Novembris ad caeleste oratorium, ubi pro nobis ad Deum interpellaturus perpetuus collegii orator p. Andreas Juchardt ...* Tretjega je iztrgala smrt 23. novembra za nebeški oratorij, kjer bo pri Bogu vekomaj za nas posredoval. To je bil naš kolegijski govornik p. Andrej Juchardt ...
- 1666, str. 370 – v latinščini je izpeljana podoba, po kateri je pokojnik iz »cvetk« svojih kreposti spletel venec, s katerim je okronal svoje življenje: *His atque plurimis aliis virtutum floribus ornatus pulchram vitae coronidem paralysi sensim consumptus imposuit*. Te in premnoge druge cvetke kreposti so ga krasile ob lepem zaključku življenja, ko ga je paraliza polagoma izčrpala.
- 1667, str. 374 – isto kot 1666, str. 367, le brez *fatalis*: *Huic numero collegialium subtraxit mors ...* Temu številu članov je iztrgala smrt ...
- 1667, str. 375: *Quatriduo post ad ultimam luctam sacro ceromate unctus varios inter actus fidei, spei, charitatis, adorationis, poenitudinis, resignationis coepit effundi, donec, cum loquela et demum vita defluente, e capite potenti catharrho et respirandi facultatem intercipiente defecit die [ ] Decembris*. Štiri dni potem, ko je prejel sveto maziljenje za poslednji boj, je začel ugašati med dejanji vere, upanja, ljubezni, čaščenja, kesanja in odpovedi. Zgubil je sposobnost govora in življenje mu je začelo odtekat, nato je še huda možganska kap preprečila dihanje in tako je izdihnil [ ] decembra.
- 1671, str. 390: *Primus ad vitam aeternam transiit ...* Prvi je prešel v večno življenje ...
- 1672, str. 396: *Ex hoc collegialium modo quinque caelo, uti speramus, transcripti sunt*. Iz tega števila kolegijskih članov jih je bilo nedavno pet, kot upamo, prepisanih v nebeško knjigo.
- 1672, str. 397: *Postremo tempore passus hepaticam diarrhoeam, quam aequo animo tulit et ea superatus inter lectissimos virtutum actus expiravit*. V zadnjem času je trpel zaradi vnetja jeter, kar je potrpežljivo prenašal in ko ga je bolezen premagala, je izdihnil med prelepimi dejanji kreposti.
- 1672, str. 398: ... *donec ... rite accinctus ad laborum praemium evocaretur*. ... dokler ni bil poklican k plačilu za trud, okrepcan z zakramenti ...
- 1672, str. 398: ... *pie ac fructuose ipse in praemium octiduo post caelo donatus*. ... in je sam osmi dan po tem pobožno in lepo pripravljen prejel v dar nagrado nebeškega veselja.
- 1673, str. 401: *Nam sacramentis omnibus rite munitus ea feria vivere desiit, quam peculiarem habuit in veneratione memorialis Domini*. ... kajti okrepcan z obredi vseh zakramentov je zaključil svoje življenje na tisti praznik, ki ga je prav posebno častil kot spomin Gospodov.
- 1673, str. 404: *Quibus aliisque virtutibus ornatissimam ad merita praemia caelestis Sponsus ... convocavit*. S temi in drugimi krepostmi čudovito ozaljšano je nebeški Ženin poklical k večnemu plačilu ...

- 1673, str. 404: ... *altero singulari societatis patrono ... vita functo viduati sumus.* ... nam je ... smrt iztrgala drugega izrednega zavetnika Družbe ...
- 1674, str. 406: *Quem numerum patris Andreae Jankovitz mors intercidit.* V to število je zasekala smrt patra Andreja Jankoviča.
- 1675, str. 413: *Obiit Pletriae septimo(?) Idus Septembris, Sacramentis ad ultimam luctam omnibus munitus inter intextos paenitudinis ac amoris divini actus, aetatis ... Umril je v Pleterjah sedmi(?) dan pred septembrskimi Idami (7. septembra), okrepcan z vsemi zakramenti za poslednji boj, med dejanji kesanja in božje ljubezni, v starosti ...*
- 1676, str. 418: *Post accepta omnia sacramenta pro ultimo agone innoxiam Creatori suo inter Theologicos actus reddidit animam.* Po prejemu vseh zakramentov za poslednji boj je svojo nedolžno dušo vrnil Stvarniku med dejanji vere, upanja in ljubezni.
- 1677, str. 422: *Quem numerum ibidem gemina duorum patrum funera diminuerunt. Quorum alterum [funus] fuit p. Joannis Liberii ...* To število je zmanjšala smrt dveh patrov. Eden od umrlih je bil p. Janez Liberij ...
- 1677, str. 423: *Intellecto mortis periculo ... expetensque pro ultimo agone munimina sibi praesentissimus placidissime suam Creatori reddidit animam 7. Novembris.* Ko je spoznal, da se mu bliža smrt ... izprosil si je pomoč za zadnji boj in pri polni zavesti izročil Stvarniku svojo dušo 7. novembra.
- 1678, str. 429: *Ex quibus tres a laboribus ad immortalem requiem evocati.* Od teh so bili trije poklicani od svojih naporov k večnemu počitku.
- 1678, str. 429: *Primus erat Andreas Rueprecht ... 24. Augusti febrili aestu ac cholici doloribus succumbens Sacramentis omnibus munitus Pletriae ad praemia transiit aeterna.* Prvi je bil Andrej Rueprecht ... 24. avgusta je v Pleterjah podlegel hudi vročici in trebušnim bolečinam, okrepcan z vsemi zakramenti, in odšel po večno plačilo.
- 1678, str. 429: *Alter ibidem fatis concessit p. Ambrosius Fallenitsch ...* Drugi je prav tam umrl p. Ambrož Falenič (Fallenitsch) ...
- 1678, str. 430: *His aliisque virtutum meritis gravis de tota vita facta onomologesi, sumptoque viatico acceptaque extrema unctione cum vixisset annos 63, menses 5, dies 6 placide in Domino obdormivit.* Bogat z zasluženjem teh in drugih kreposti je opravil spoved preko vsega življenja, prejel popotnico in poslednje maziljenje, potem ko je živel 63 let, 5 mesecev in 6 dni, in mirno zaspal v Gospodu.
- 1678, str. 432: *... et ita feliciter, ut spes est, Sacramentis munitus, obiit.* In tako je umrl srečno, kot upamo, okrepcan z zakramenti.
- 1679, str. 436: *Obiit ad vitam feliciorem uti speramus de virtute patientiae optime meritis inque divinam voluntatem resignatus, atque ad supremam luctam sacramentis omnibus munitus.* Odšel je, kakor upamo, v srečnejše življenje z velikim zasluženjem kreposti potrpežljivosti, vdan v voljo božjo in z vsemi zakramenti okrepcan za poslednji boj.
- 1680, str. 441 – prisotna je neke vrste besedna igra: *De hoc numero ad auctiorem in Christo jam quiescentium Charissimus frater Joannes Macher ... transiit. Iz tega števila je prešel ... k večjemu številu onih, ki počivajo v Kristusu, predragi brat Janez Macher ...*

- 1681, str. 448: *Collegialium numerum diminuit obitus p. Vincentii Piscon, 10. Februarii ... Število članov kolegija se je zmanjšalo s smrtjo p. Vincencija Piscona, ki je umrl 10. februarja ...*
- 1681, str. 448: *Cholicis ac phraeneticis convulsionibus attritus, pedum manumque usu destitutus, toto exhaustus fuit corpore, donec inter nostrorum preces expiravit. Strli so ga boleči in zelo hudi napadi krčev, odpovedale so mu roke in noge, vse njegovo telo je bilo izčrpano in končno je izdihnil med molitvami naših.*
- 1681, str. 448: *Prima deinde Augusti inopinato casu sustulit patrem Joannem Baptistam Kuglman. Prvi dan avgusta nam je nepričakovano iztrgal p. Janeza Krstnika Kuglmana.*
- 1681, str. 449: *... et alius indixit ultimam suam diem non longe abesse. ... in drugim je govoril, da njegov zadnji dan ni več daleč.*
- 1681, str. 449: *Residentia pariter caelo, ut speramus, inscripsit patrem Georgium Kniffez ... Prav tako je pleterska redovna hiša, kot upamo, v nebeško knjigo zapisala patra Jurija Knifeza ...*
- 1681, str. 455: *15. Octobris ob piam et exemplarem vitam aeternae, ut speramus, beatitudini adscriptus est ... dominus ... 15. oktobra je zaradi svojega pobožnega in vzornega življenja prešel v večno blaženost, kakor upamo ... gospod ...*
- 1682, str. 459: *Ex his placuit divinae bonitati binos et annis et meritis graves ad laborum praemia evocare. Dva od teh, bogata po letih in zaslugah, je božji dobroti ugajalo poklicati po plačilo za njune napore.*
- 1682, str. 459: *Primus diem suum obiit 16. Junii p. Adamus Petik ... Prvi je doživel svoj dan 16. junija p. Adam Petek ...*
- 1682, str. 459: *... inter nostrorum preces placide expiravit. ... je ... med molitvami naših mirno izdihnil.*
- 1682, str. 459 – besedna igra: *Alter subsecutus est per omnia bene provisus 15. Augusti, et cum Assumpta in caelos Virgine, et ipse assumptus, uti eius vita integritate acta et peracta sperare nos iubet, p. Franciscus Harrer ... Sledil mu je p. Frančišek Harrer, z vsem dobro oskrbljen, 15. avgusta. Z vnebovzeto Devico je bil vzeti tudi on sam, kakor nam daje upati njegovo življenje, ki ga je živel in dokončal brezgrešno.*
- 1683, str. 468 – na koncu citata je primer paralelizma: *... funebris panegyris ... ab ecclesiaste nostro Germanico dicta in solemnibus exequiis colendissimi et reverendissimi principis episcopi Labacensis Josephi ex comitibus de Rabbata 28. Februarii vivis erepti virtutibus ornati ... pogrebnega hvalospева ... Govoril je naš slavnostni govornik v nemškem jeziku pri slovesnem pogrebu visoko spoštovanega in prevzvišenega gospoda kneza in škofa ljubljanskega, Jožefa iz rodbine grofov Rabatta, ki ga je, okrašenega s krepostmi, 28. februarja smrt iztrgala družbi živih.*
- 1684, str. 473: *... duo alii, senio graves, ad beatam, ut speramus, aeternitatem migrarunt. ... dva druga, v visoki starosti, pa sta se, kot upamo, preselila v blaženo večnost.*
- 1684, str. 474: *... sibi praesentissimus repentina, non tamen improvisa morte corruit ... se je zgrudil pri polni zavesti v nenadni, vendar ne nepričakovani smrti.*

- 1684, str. 475: ... *in quo tam eximia species virtutis vixit, quam non dubitamus a liberalissimo bonorum omnium remuneratore illum gaudis aeternis praemiari uti nos pientissimus eius obitus, qui ipso festo angelorum custodum 3 nonas septembris post omnia suscepta pro ultimo agone sacramenta accidit, sperare facit.* V njem je živela tako izredna krepost, glede katere ne moremo dvomiti, da jo je nagradil najbolj velikodušni plačnik vsega dobrega z večnim veseljem, kot nam daje upati njegova silno pobožna smrt, ki je nastopila 3. septembra na sam praznik angelov varuhov, potem ko je prejel vse zakramente za poslednji boj.
- 1685, str. 478: *Primum die 10. mensis Julius sustulit Georgium Fratrisc ...* Prvega je 10. dne vzel mesec julij Jurija Fratrisca ...
- 1685, str. 479: ... *sacramentis omnibus ad ultimam luctam instructus et in Dei voluntatem resignatissimus magno sui tum apud nostros tum apud externos ... relicto desiderio placide quievit.* ... je prejel vse zakramente za poslednji boj in ves vdan v božjo voljo je mirno zaspal v veliko žalost naših in zunanjih ...
- 1685, str. 479: *Alterum nobis eripuit dies 27. Septembris Zachariam Mayr ...* Druga ga nam je 27. september iztrgal Zaharija Mayra ...
- 1685, str. 480: ... *asserens, quod ... caelum labore manuum suarum expugnare debeat. Quod, prouti confidimus, obtinuit* ... .. zatrjeval, češ da ... si mora zato osvojiti nebesa z delom svojih rok. Le-ta je, kakor upamo, prejel ...
- 1686, str. 489: *Collegialium numerum imminuit mors duorum coadjutorum temporalium ...* Število kolegijalov je zmanjšala smrt dveh časnih pomočnikov ...
- 1686, str. 490: ... *dissolvi tamen et esse in Christo desiderare visus.* ... vendar smo videli, da hrepeni po tem, da bi se razrešil in bil s Kristusom.
- 1686, str. 490–491: ... *unde post iterata saepius paenitentiae et Eucharistiae sacramenta, extremam etiam unctionem, dum sibi praesens esset, ardentem expetiit, et adhuc 14 ante obitum diebus, qui in horam Christi innabatur, impetravit, sicque morbo paulatim interne consumptus in Dei semper voluntatem resignatus, accepta saepius sacra absolutione Creatori suo spiritum placidissime reddi/491/dit.* Zato je po ponovnem večkratnem prejemu spovedi in Evharistije goreče prosil tudi za poslednje maziljenje, dokler bi bil še pri zavesti, in ga 14 dni pred smrtjo, ko je plul v deželo Kristusovo /ko je njegova ladja plula v deželo Kristusovo/, tudi prejel. Ko ga je bolezen notranje počasi izčrpala, je v božjo voljo vdan po večkratnem prejemu svete odveze popolnoma mirno izročil svojega duha Stvarniku.
- 1686, str. 491: *Alter, qui e sociorum numero ad triumphantem, ut speramus, Societatem evocatus est et huic mundo vivere desiit, est Joannes Prinz ...* Drugi, ki je bil iz števila članov poklican k zmagoslavni Družbi, kakor upamo, in je zapustil ta svet, je bil Janez Prinz ...
- 1686, str. 491: ... *nec diuturnam subivit luctam, altera enim die sibi semper usque ad ultimum praesentissimus, accepta paulo ante a patre spirituali ultima absolutione inter theologiarum virtutum actus in commendatione animae placide in Domino obdormivit.* Tudi ni imel dolgega smrtnega boja. Naslednji dan je namreč, popolnoma priseben do poslednjega diha, še prejel poslednjo odvezo od p.

spirituala in malo za tem med zdihljaji [teoloških kreposti] vere, upanja in ljubezni izročil svojo dušo Bogu in mirno zaspal v Gospodu.

- 1689, str. 508: *Hunc numerum minuit mors patris Michaelis Dell ...* To število je zmanjšala smrt p. Mihaela Della ...

Zaključek

Za konec posvetimo nekaj besed še ohranjanju izvirnega sloga pri prevajanju v slovenščino. Kot je razvidno iz vseh zgoraj navedenih primerov, gre pri jezuitski kroniki za besedilo, ki zavestno goji umetelnost in obloženost izraza, pa najsi gre za gradnjo dolgih period, zaznamovan besedni red, različne vrste tropov in figur ali bogato sinonimiko. Ta slog je poskusila čimbolj zvesto poustvariti tudi prevajalka. Medtem ko za značilnosti, ki sodijo na področje slovnice (denimo za izredno dolžino nekaterih period ali za besedni red) ni bilo vedno mogoče ustvariti vzporednice, pa je nudilo več možnosti besedišče. Tam je ohranjala litote, iskala sinonime in skušala pričarati značilni arhaični, nekoliko patetični nadih. Čeprav gre pri tem članku le za izbor, pa tudi prevod še ni dosegel povsem dokončne oblike, lahko vendarle zaključimo, da se ji je to v veliki meri posrečilo.

Naslov:

Nada Grošelj

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta

Aškerčeva cesta 2

SI-1000 Ljubljana

Marija Kiauta

Gospodsvetska 4

SI-1000 Ljubljana